

Notat - Øvre Eiker Kulturminneråd

Vedr.: Rapport fra Riksantikvarens Utviklingsnett 28/10-2008

Dato: Til møte 10/12-2008

Av: Bent Ek

Tid: Tirsdag 28/10-2008, kl.10-16

Sted: Oslo, Riksantikvaren

Arrangør: Riksantikvaren

Deltakere: Nils Petter Hobbelstad, Brit Grønli, Reidar Lund, Bent Ek

Kulturminner og kulturmiljøer – fortellingene i fortellingene

Dag Myklebust, seniorrådgiver, Riksantikvaren

Kulturminner er i seg selv fortellinger: Intet objekt er et kulturminne før det sanses og tolkes - tolkningen er i seg selv en fortelling. Hegel skilte mellom "Historia res gestae" (det som skjedde) og "Historia rerum gestarum" (fortellingen om det som skjedde).

Definisjon av kulturminne:

"Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til."

(§2 i Kulturminneloven)

Fortellingen kan beskytte det fysiske kulturminnet, men også være en trussel

Det er viktig å kjenne konteksten for å kunne vurdere verneverdien - eksempel: Restene av ingeniør Andres ekspedisjon i Virgohavna

Viollet le Duc's prinsipp: "l'unité de style" - restaurering i enhetlig stil var viktigere enn autentisitet, men det skulle være mulig å se forskjell på gammelt og nytt (eksempler på dette fra franske slott).

Peter Andreas Blix' resturering av Akershus: hadde valget mellom middelalder og renessanse, et valg mellom ulike fortellinger (ikke gjennomført)

Etikken i fortellingen: skal en prioritere fakta eller opplevelse?

Eksempel fra Heddal stavkirke (I.C. Dahls tegninger fra 1830-tallet, før Nebelungs mislykkede restaureringen - re-restaurering omkring 1950). Nebelungs ornamenter er i dag en del av utstillingen om kirkens historie. Historiske fakta er i konflikt med de lokale fortellingene om kirken.

Helleristningene i Alta og Zavlaluga er eksempler på fortellinger som er tolket av arkeologene gjennom tilrettelegging for publikum.

Chateau de Cheverny ble kjent for nye grupper gjennom tegneserien Tintin – slottet har i dag en egen Tintin-utstilling. Eksempel på at historiefortellingen blir en del av kulturminnets historie.

Den lokale fortellingen kan være viktig – folk på Hellesylt er f.eks overbevist om at Hellesylt kirke modell for kirken i Ibsens ”Brand”

Qingwei og Zhingshe, Dong-folket i Sør-Kina (økomuseer) – nevnt som eksempel på at fortellingen om hjemstedet skaper tilhørighet.

Akademikerne skapte nye fortellinger – og avstand til de folkelige fortellingene *Gøril Nilsen, 1.amanuensis ved Universitet i Tromsø (goril.nilsen@sv.uit.no)*

Foredraget basert på doktoravhandling om emnet – tilgjengelig på
www.hdl.handle.net/10037/476

Eksempler på ulike fortellerstiler: akademisk, folkelig, poetisk, byråkratisk

En akademisk tekst kjennetegnes av:

- referanser, sitater, fotnoter
- illustrasjoner
- stratifisering i lag (påstander belegges av referanser)

Et større fagmiljø (f.eks blant arkeologer) kan skape større avstand til publikum, som må forholde seg til etater istedenfor personer (kulturvernetat istedenfor fylkeskonservator)

FRIDA-modellen: Publisering på engelsk gir større økonomisk uttelling enn i norske fagtidsskrifter, publisering i lokalhistoriske tidsskrifter gir verken penger eller status

Tillitsmannsordningen opprettet 1936: et nett av lokale frivillige informanter som hadde kontakt med fagarkeologene – ordningen ble nedbygget etter midten av 50-tallet, avviklet 1990

Hva interesserer lokalbefolkningen:

- historier om slit, trangboddhet
- kulturminner fra nær fortid (fagfolkene ofte opptatt av en fjern fortid)
- enkeltpersoner (fagfolkene opptatt av samfunnsutviklingen)
- prosessen er ofte viktigere enn sluttproduktet (sosialt fellesskap viktigere enn sluttproduktet)
- etnisitet er ofte et ikke-tema eller integrert (fagfolkene ønsker å problematisere etnisitet)
- ønsker å delta i prosessen (fagfolk ser lokalbefolkningen som et betraktende publikum)

Mulig å bygge bru – eksempler fra ”Fotefar mot nord”:

- kombinere arkeologiske minner med historien om personene som fant dem (Olufine og steinøksa)
- bruke etnisitet for å provosere: ”Den sjøsamiske Nordlandsbåten”, var hellegropene samegraver eller russergraver

Viktig at fagfolkene ikke ”ringer på og stikker av” – må følge opp initiativ

Kort avstand til museet er viktig for lokalbefolkningen (”dørstokkmila”)

Gode fortellinger krever kunnskap om konteksten, men det er uansett bedre å provosere enn at fortellingene er likegyldige

Hva kjennetegner den muntlige fortellerkunst, og hvordan kan fortellingen brukes i formidling av kulturminner?

Marit Hallen, Norsk Fortellerforum

Framførte historien om "den nakne sannhet"

nettsted: www.norskfortellerforum.org

De muntlige fortellinger er stadig i endring. I vesten forsvant den profesjonelle fortelleren med skriftkulturen, men overlevde bl.a gjennom Steiner-pedagogikken – fikk en renessanse fra 1970-tallet, utdanning ved UiO fra 1995

Hovedelementer i fortellingen: struktur (skjellett), visualisering (indre bilder), fantasi

Oppgaver knyttet til kulturminnevern:

- formidle tradisjonelle fortellinger (som i seg selv er kulturminner)
- finne de gamle historiene knyttet til kulturminner
- arrangere kurs/workshops for andre formidlere
- skape møteplasser for profesjonelle og amatører
- prosjektet "Digitalt fortalt" (Kulturminneåret 2009)
- prosjektet "Mangfoldige minner" (Mangfoldsåret 2008)
- prosjektet "Norske ikoner"

Se kulturminneårets nettsider (www.kulturminnearet2009.no): fylkeskontaktene ønsker kontakt med lokale amatørfortellere

Prosjektet "Audiotor": Digitale fortellinger om Oslo, kan lastes ned som mp3

Hvordan lete fram de gode historiene? Et eksempel fra Margaretakilden i Aurskog-Høland kommune

Marianne Sundal, Norsk Fortellerforum

Oppliver stor respons fra tilhørere – det er behov for muntlig formidling!

Prosjektet "Rottas reise": En kulturhistorisk vandring langs Akerselva (for skoleklasser i Oslo), fokus på industrialisering gjennom den fiktive 10 år gamle jenta Marte (f.eks historie om lilla og gule rotter som illustrerer forurensningen fra fabrikkene)

Aurskog-Høland: DKS-opplegg for 2.klasse rundt Margaretakilden og historien om Margareta fra Antiokia. Viktig med fokus på en person av kjøtt og blod - fakta og detaljer må flettes inn i historien om en person. Historien må ha en enkel struktur (kronologisk, få personer).

Kan også være aktuelt å samarbeide med formidlere av handlingsbåren kunnskap (f.eks håndverkere).

Utdanning av guider og historiefortellere ved Høgskolen i Hedmark

Terje Motrøen, høgskolelektor, Høgskolen i Hedmark

Høgskolestudium med opplæring i formidling av både natur-og kulturhistorie - ofte en kobling av begge. Gjennomsnittsalderen ved studiet er 49 år, ofte erfarne fortellere fra bygdene.

Målet er å skape næringsvirksomhet og arbeidsplasser innenfor ”kunnskapsturisme”: ekte natur-og kulturopplevelser (byvandring, seterturisme, gårdsturisme m.m.)

Trender i moderne reiseliv:

- lokale opplevelser
- individuelt eller i små grupper
- korte turer
- pakketurer
- god økonomi
- fokus på miljø, helse og sunnhet
- eldrebølgen

Hoveddelene i studiet er naturlandskap, kulturlandskap og entrepenørskap - tverrfaglig tilnærming. Grunnstudium i natur og kunnskapsturisme (60 poeng), videreutdanning i fortellerkunst og kommunikasjon, naturguiding og kulturopplevelse (30 poeng) - teoretisk bakgrunn og praksis.

Skolen har fått 26 millioner til et interregprosjekt, samarbeid med Dalarna (Falun-Røros)

Eksempler på virksomheter:

Fjellfølge: www.fjellfolge.no

Furkund fjøs og kultur: www.furkund.no

Fortellinger som levevei i turist-Norge

Brit og Hans Olav Løvhaug, Furkund fjøs og kultur

Bedriften selger "sanselig vandring" i Målselv. Tilbyr bl.a:

- Løvhaug, fjøs fra 1857
- verdens nordligste flaggermuskoloni
- smake på bjørkesirup (helse)
- ruin av kvernhus
- gapahuk
- presentasjon av mennesker (bruker mennesker fra folketellingen 1875)
- presentasjon av kulturminner
- samiske stedsnavn
- litt naturhistorie

Fortellinger som levevei: Det har alt blitt noe å leve for, kan kanskje på sikt bli noe å leve av.

Landskap som historieforteller – landskap som arena for flerkultur

Kari Stuberg, tidligere prosjektleder, Akershus fylkesmuseum

Vandretstilling med fokus på innvandrere og deres innflytelse på kulturlandskapet
Eksempel: thailandsk buddhisttempel i Sørum, tamilsk tempel i Lillomarka, innvandrerbutikker i Oslo, parker, parsellhager m.m.

Formidlingsopplegg i forbindelse med utstillingen (DKS), workshop med kunstner og fotograf

Samtidsruinar

Marit Eikemo, forfatter av bl.a. boka Samtidsruinar

Essaysamling: 11 tekster om forfalne bygninger i Norge

Leste utdrag fra historien om det nedlagte Solfonn høyfjellshotell mellom Odda og Røldal, samt teksten om Smeltehallen i Odda.

Andre kulturminner som presenteres: Skuibakken, et lager for spilleautomater, militærleir, spa i Torrevieja, kirkegård for psykiatriske pasienter, Ekofisk, fiskemelfabrikk i Lofoten, sanatorium i Luster.

Målet er å si noe om Norge i dag, gjennom beskrivelse av bygningene.

Relevans for Kulturminnerådet og Eiker Arkiv:

Mange lokale fortellinger kunne ha vært tilrettelagt for framføring (Lodin på Holtet, Hesten med sølvskoa, Enge, Søren Enkemann o.s.v.) – kan kombineres med ”Historieboka.no” og ”Digitalt fortalt” - bruke profesjonelle fortellere og amatører, byateater, barneteater o.s.v.